

על המאדניים

יום הכיפורים כיום כפרה:

יום הכיפורים במקרא :

"אך בַּעֲשׂוֹר לְזוֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה
יום הַכְּפוּרִים הוּא,
מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם..."

(ויקרא כג, 27)

"וְעֲנִיתֶם אֶת נְפְשׁוֹתֵיכֶם...
כִּי יוֹם כְּפוּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם..."

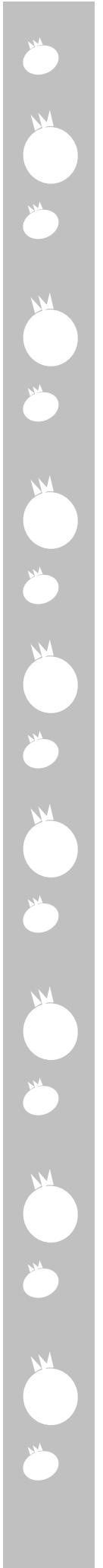
(ויקרא כג, 28, 27)

נקודות לדינון:

? מה ניתן ללמוד מהשם "יום הכיפורים" על מהות היום?

? מה ייחודו של יום הכיפורים על פי השורה המודגשת?

? מה הקשר בין עיני גופני לבין כפרה?

ואולי בכלל לא צריך את יום כיפור?

מאת עמית חן

פעם לפני המון שנים לא הבנתי בשביל מה צריך את יום כיפור.

על מה עלי לכפר? למה להניח כי כל אחד צריך לבקש סליחה? אולי יש אנשים שלא עשו שום דבר רע? בעניין הזה, לפחות הייתי מספיק ישר עם עצמי לדעת שאני לא אחד מאותם יחידים סגולה.

אולי יש אנשים מסוימים אשר במשך כל השנה, אף פעם לא בחרו ברע. אז למה לכפות עליהם יום של סליחה וכפרה?

באותה התקופה סברתי שחטא הוא דבר אשר האדם עושה בזדון, לכן היה לי קל להניח שיש בני אדם טובים מספיק אשר לא עשו שום מעשה זדוני במשך השנה, ולכן יום כיפור הוא מעיקרו לא דבר מהותי הנצרך עבור כולם.

הטעות שלי הייתה בהבנת משמעות המילה **חטא**.

חטא לא קשור לזדון, ואפילו להפך. אם פעלנו מתוך זדון, לא חטאנו. **משמעות החטא היא החטאה**. כמו **שמחטיאים למטרה**, כך מחטיאים את מה שנכון לעשות. כתוצאה מכך, אם אדם רואה את המטרה אך מכוון לכוון השני (זדון), למעשה הוא לא ביצע חטא.

יום כיפור לא בא לכפר רק על מעשים שביצענו בדם קר ומתוך רוע-לב אלא על כל אותם מאות ואלפי צמתים בחיים אשר בחרנו בצומת הלא נכונה מתוך חוסר תשומת-לב, עייפות, היסח הדעת או כל סיבה אחרת. כל אותם צמתים אשר הבחירות שלנו היו לא נכונות וגרמו לפגיעה בעצמנו באנשים אחרים או במה שנכון לעשות.

אנו מבקשים מחילה וכפרה על כל אותם המקרים בהם נתקפנו בעיוורון רגעי לגבי מה נכון לעשות. על כל אותם רגעים קטנים אשר במרוץ החיים נשארים מוזנחים ללא החלטה מודעת ופוגעים בנו ובאחרים. אותם רגעים או צמתי-בחירה קטנים כמו חנייה כפולה כי 'נורא מיהרנו', תשובה מחוצפת כי חשבנו שכבודנו מאוים, תשומת-לב שלא נתנו לחברים או בני-משפחה כי 'גם ככה אנחנו נורא עסוקים'... והרשימה לא נגמרת.

"ועל כולם... אלוה-סליחות... סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו..."
(מתוך מחזור התפילה ליום כיפור).

פורסם בתאריך: 29/9/2003
מתוך aish.co.il

שאלות לפחשבה:

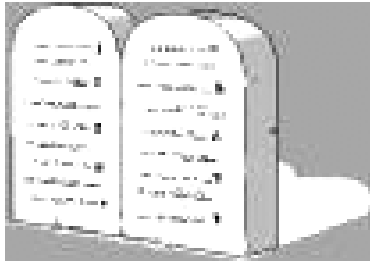
? איזו פרשנות נותן הכותב למושג "חטא"?

? על אלו "חטאים" נועד לכפר יום כיפור על פי הכותב?

יום הכיפורים כיום מיועד לכפרה:

מסורת זו של יום כיפור כיום כפרה החלה בסיפור חטא העגל של עם ישראל בתקופת המקרא:

בני ישראל זה עתה סיימו לשמוע את עשרת הדיברות למרגלות הר סיני. מיד לאחר מכן משה מבשר להם, כי הוא עומד לעלות להר סיני למשך 40 יום, לקבל את התורה ולהוריד להם את לוחות הברית. מעמד מרגש ביותר, בו הקורא מצפה לסיום התהליך שבשיאו תהיה קבלת התורה. אך המקרא מתאר בפנינו את האירועים הבאים בסדר שונה:

"וַיִּרְא ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּרָא אֵלֶיךָ הָעָם עֹלֵי עֵגֶל וְיִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֵלֵינוּ: קוּם, עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ, כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לֹא יָדַעְנוּ מַה הָיָה לוֹ: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֱהָרֹן: פְּרִקוּ זָמָּי הַזֹּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנוֹי וְשִׁיכֶם, בְּזִיכֶם וּבְזוֹתֵיכֶם, וְהָבִיאוּ אֵלַי. וַיִּתְּפְּקוּ כָּל הָעָם אֶת זָמָּי הַזֹּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנוֹיהֶם, וַיָּבִיאוּ אֶל אֱהָרֹן. וַיִּקַּח מִיָּדָם, וַיַּצַּר אוֹתוֹ בַּזֹּהָב, וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסִּפָּה, וַיֹּאמְרוּ: אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר הֵעֵלֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם."

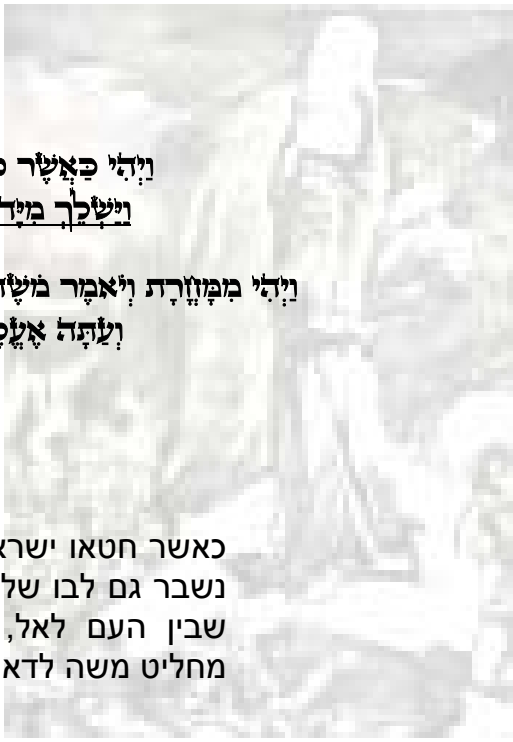
(שמות ל"ב: 1-4)

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב (משה) אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַיִּרְא אֶת הָעֵגֶל...
וַיִּשְׁלַח בְּיָדוֹ אֶת הַלְוִיִּם וַיִּשְׁבְּרוּ אוֹתָם תְּזוּזַת הָהָר...

וַיְהִי מִמּוֹזַרְת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם: אַתֶּם זֹזְטָאתֶם זֹזְטָאה גְדוֹלָה
וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֶל ה' אוֹלֵי אֲכַפְרָה בְּעַד זֹזְטָאתְכֶם."

(שמות ל"ב: 19, 30)

כאשר חטאו ישראל בחטא העגל ונשברו לוחות הברית, נשבר גם לבו של מנהיג העם. נשברה גם חוליה בקשר שבין העם לאל, ועלה חרונו לפניו. אך למרות זאת מחליט משה לדאוג לכך, שבכל מחיר יכופר לעם.

שרשרת האירועים על פי המסורת התנהלה כך:

השנה: שנת ב' אלפים ותמ"ט שנים לבריאת העולם - 1311 שנים לפני הספירה:

עשרת הדברות. מעמד הר סיני.	ו' סיון (חג השבועות)
משה עולה לארבעים יום לקבל את הלוחות האבן .	ז' סיון
על פי חישוב העם – משה בושש לבוא – חטא העגל.	טז' תמוז
משה יורד ושובר את הלוחות. משה מתכונן לעלייה השנייה ומפסל את הלוחות השניים במשך 40 יום.	יז' תמוז
משה עולה בפעם השניה עם הלוחות. ומתחנן לאל שיסלח ויכפר לעם.	א' אלול
לאחר ארבעים יום מוחל האל לעם ומכפר לו. משה (בן 81 שנה) יורד מהר סיני עם הלוחות השניים כשנסלח וכופר לעם.	י' תשרי (יום הכיפורים)

מאז יום כיפור הוא יום רצון לדורות, לתשובה ולכפרה.

שאלות לפחשבה:

? מהו לדעתך התהליך שעבר על העם מרגע שבירת הלוחות בעקבות חטא העגל ועד ליום הכיפורים – יום המחילה והכפרה?

? מדוע לדעתך שבר משה את הלוחות ולא הסתפק בנאום תוכחה לעם?

למורה: לעיתים לא די בבקשת הסליחה, אלא יש צורך בעשיית מעשה. מעשה שבירת הלוחות שימש ככלי ביד משה לזעזע את העם, לחרוט זכרון מוחשי בליבו מעבר לשיחת תוכחה. (רעיון זה מתקשר לרעיון השופר ככלי שתפקידו להביא לידי זכרון).

דף עבודה לתלמיד:

בין האדם לחברו:

שאלה לסחשבה:

? האם יום הכיפורים מכפר בכל מקרה בצורה מיידית? באופן אוטומטי?
בכל התחומים? האם ישנם תחומים בהם צריך לעשות משהו מעבר...?

יום הכיפורים מקובל כיום של סליחה ומחילה על עבירות **שבין אדם לאל**. די לו לאדם שיחזור בתשובה, כדי שיקבל האל את תפילתו. ואילו על עבירות **שבין אדם לחברו** אין יום הכיפורים מכפר אלא רק לאחר שיבקש האדם סליחה מחברו. וכך מנסחת זאת המשנה:

עבירות שבין אדם למקום (לאלוהיו) –
יום הכיפורים מכפר.
עבירות שבין אדם לחברו –
אין יום הכיפורים מכפר, עד שירצה את חברו.
(עד שיבקש סליחה מחברו, וחברו יסלח לו, יהיה "מרוצה")
(יומא פרק ח' משנה ט')

? מה לדעתכם אומרים הילדים לחברתם? כתבו זאת ב"ענן" היוצא מפיהם:

העוצמה שבצום - האמנם?!

נביאי ישראל לאורך הדורות קראו וחזרו וקראו כי אין ערך לצום ולתפילה אם אין שמירה על ערכים שבין האדם לחברו.

החל מהנביא ישעיה, שיצא נגד הקרבת קורבנות המלוות ביחס שלילי לחלש בחברה:

לְמָה לִי רֵב זְבָחֵיכֶם... שְׁבַעְתִּי עוֹלוֹת אֵילִים...
רָחֲצוּ הַזְּבוֹ! הִסִּירוּ רֵעַ מֵעַלְלֵיכֶם מִנְּגֹד עֵינַי,
חִדְלוּ הָרַע...! דַּרְשׁוּ מִשְׁפָּט...! שְׁפֹטוּ יְתוֹם! רִיבוּ אֶלְמָנָה...!

(ישעיהו א 11 - 18)

וממשיך בקריאה נגד צומות המלווים בחוסר יחס לשכבה החלשה:

יִשְׁאָלוּנִי...:
לְמָה צָמְנוּ וְלֹא רָאִיתָ? עֲנִינוּ נַפְשֵׁינוּ וְלֹא תִדְעֵ...?
הֲלֹא פָרַס לְרַעֲב לַחֲמֶךָ וְעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בַּיִת
כִּי תִרְאֶה עָרִם וְכִיִּסִּיתוּ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם"

(ישעיהו נ"ח 3, 7)

גם הנביא ירמיהו, הנביא הושע ועוד רבים כמוהם אחריהם ולפניהם טוענים טענה דומה.

הנביאים רובם ככולם פונים אל האדם ומסבירים כי אמנם בימים המיועדים לכך, צם האדם, מקריב קורבנות ומהלל את האל, אולם האל לא מעוניין באלמנטים סמליים אלו אם הם לא שזורים במהות, בתוכן, בהתנהלות תקינה של חברה: ביחס לחלש, ליתום, לאלמנה, לעני וכד'.

שאלה לשחשבה:

? מהי העוצמה האמיתית של הצום?

? מהי ההתנהגות הרצויה על פי המקורות?

דף עבודה לתלמיד:

"על עבירות שבין האדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר":

שאלה לסחשבה:

במקרה של פגיעה בחבר, האם ישנו, ואם כן – מהן – הדרכים שניתן "לכפר" על כך? האם וכיצד אפשר לתקן את העוול?

אחת הדרכים המקובלות, היא בקשת סליחה מהנפגע, הבעת חרטה. קראו את השירים הבאים וקיימו דיון בשאלות הנלוות:

סליחה / יעקב סתר

סליחה / חנה ברל

ל'א קל, ל'א קל, ל'א קל לסל'ח
קשה עד מאד לוותר
הלב מסרב לשכ'ח,
הלב לעתים נוטר.
קורה שכאב מפלח
קורה שקשה להשלים.
אך אם אלוקים סולח –
אנחנו ודאי יכולים.

א'ל הים השומע את כל העולם,
זה אני פ'ה קורא בשימ'ך.
עשה נא טובה ומסור לכלם
שאני מבקש סליחה.
סליחה מאמא וסליחה מאבא
על כל צער ומכאוב.
אני מבטיח שלהבא
א'היה רק ילד טוב!
וסליחה אבקש מאחי אילן
על המריבות ועל המכות.
ואני באמת מצטער על כלן
(אפלו שחלק היו מצדקות...)
סליחה מכל הפ'רחים שקטפתי
ושיקלו עוד לפ'ר ח אצלי בגינה.
סליחה מהנמלה הקטנה שמעכתי
בדרך הביתה, בלי כוונה.
סליחה לכל מי שקראתי שמות
ולכל מי שהוצאתי לשון
סליחה אם משכתי לרות בצמות
(למרות שאני ל'א הייתי ראשון...)
סליחה אבקש מכלם מכלם
במלה ישרה ופשוטה,
ואתה השומע את כל העולם
תסלח לכלם גם אתה.

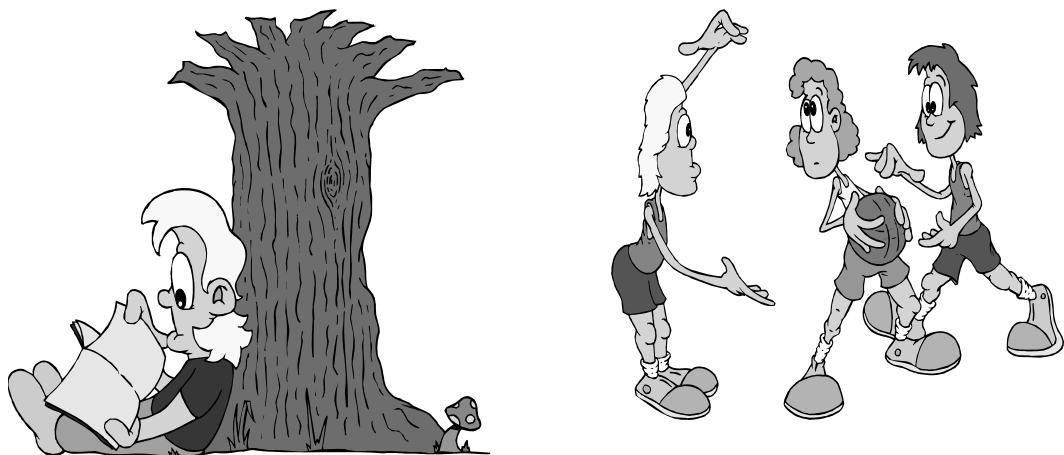
שאלות לסחשבה:

? בעקבות עיון בשירים, נסו להבין באיזו עמדה נמצא הכותב: עמדת הנפגע או עמדת הפוגע?

? בשני השירים, נראה כי קשה לכותב. מה לדעתכם קשה יותר – לבקש סליחה או לסלוח?

? האם חוויתם בעבר אחת מחוויות אלו? שתפו אותנו.

? קיימו דיון ביניכם על הציור שלפניכם. מה תחושות הילדים המופיעים בו? העלו השערות: מדוע הילדה יושבת לבדה? האם חבריה שמו לב? ועוד.

סליחה שבלב / דבורה עומר

למורה: הסיפור הבא ממחיש את בקשת הסליחה שאינה יוצאת מן הלב, ובעקבותיה המודעות לתוצאות ולמסקנה שסליחה חייבת לבוא יחד עם כוונה אמיתית וקבלה לעתיד של שינוי המעשים.

סליחה שבלב / דבורה עומר

אחרי ראש השנה סיפרה המורה לתלמידיה על יום הכיפורים הקרב ובא:
- יום זה ילדים, הוא יום של סליחה. בני אדם מבקשים זה מזה סליחה על מעשים רעים ועל עלבונות, וביום זה צריך לסלוח לכל מי שמבקש סליחה.
דני חשב בליבו:
"מצוין, אני אבקש סליחה מכל האנשים. לא תהיה להם ברירה. הם יהיו מוכרחים לסלוח לי, ולא יוכלו לכעוס עלי עוד כל השנה".

וזאת עליכם לדעת, דני צריך היה באמת לבקש סליחות רבות. הוא היה ילד שובב ופרוע, שהרבה להציק ולהרגיז את הכל.
אך לא היה לו זמן רב להרהורים.
הוא אכל בחטיפה את ארוחת הצהריים וירד לחנות המכולת של מר יעקובי.
נכנס אל החנות, חפץ גרעינים מהשק הפתוח שליד הדלת, תחב אצבעו אל שק הסוכר וליקק, ובפה מלא אמר:
- מר יעקובי, בעוד כמה ימים יום כיפורים. אז באתי לבקש ממך סליחה, שאני תמיד חוטף מהשקים שלך ומלקק לך בחנות ממתקים בלי כסף.
- בסדר, בסדר, ענה מר יעקובי, ולדני הייתה הרגשה, כי החנווני רוצה מאוד שהוא ילך כבר.
מדוע? זאת לא הבין דני.

יצא אל הרחוב להמשיך לבקש סליחה לכבוד יום הכיפורים. בדרכו פגש את חגית הקטנה, בת השכנים.
- סליחה, אמר לה, - סליחה עכברון שאני תמיד מושך לך בצמות הזנביות שלך. סליחה לכבוד יום כיפור. ואת מוכרחה לסלוח לי.
חגית אמרה:
- בסדר, אני סולחת לך, והחלה מתרחקת.

כל אותו יום וגם למחרת ביקש דני סליחה:
מן החלבן,
מן השכנים,
מן הילדים בכיתה,
ממוכר הפלאפל הזקן.
סליחות רבות ביקש, אך חש, כי האנשים אינם רוצים לסלוח לו.

? מדוע לא רוצים לסלוח לדני?

האם הם צודקים בכך?

אתם, כחברים של דני, מה הייתם מייעצים לו לעשות?

המשך סליחה שבלב / דבורה עומר

בערב, שוחח על כך עם אמא:
 - אני מרגיש, שהם לא סולחים לי, אמר לה. למה, אמא?
 למה איש אינו מוכן לסלוח לי?
 הביטה אמא בדני ושאלה:
 - האם ביקשת סליחה מכל הלב?
 - האם באמת רצית שיסלחו לך?
 - האם החלטת לשנות את התנהגותך? או סתם ביקשת סליחה?
 דני לא ענה.
 הוא הרהר בדברי אמו.

נכון, היא צודקת, איך יכול היה מר יעקבי לסלוח לו, כשראה, שבאותו רגע ביקש סליחה, המשך לסחוב ממתקים?
 וכשביקש סליחה מסבתא ברכה, המשיך לנהוג בגסות.
 הוא ביקש הרבה סליחות, אך הבקשה הייתה רק מן הפה ולא מן הלב.
 - אני חושב אמא, שאני מבין עכשיו איך צריך לבקש סליחה, אמר.
 - מחר אלך שוב ואבקש סליחה מכולם. אראה להם, שאני באמת רוצה שיסלחו לי, וכבר ממחר אתחיל להתנהג טוב יותר. את חושבת שמחר יסלחו לי אמא?
 - אם תבקש סליחה כך שזה יצא לא רק מן הפה אלא גם מן הלב, אני בטוחה שיסלחו לך, אמרה האם.
 ובאמת – כך היה.

השלבים השונים בתיקון המעשים :

? האם לדעתך יש צורך בשלבי הכנה לפני בקשת הסליחה?
 אם כן, נסה לפרט מהם?

הרמב"ם, בהלכות תשובה, טוען כי לבקשת הסליחה קודמים מספר שלבים:

- א. עזיבת המעשה. להפסיק לעשותו.
- ב. חרטה על המעשה.
- ג. הודאה בפה (ולא רק בלב) על המעשה.
- ד. קבלה לעתיד. החלטה שלא לחזור על המעשה עוד לעולם.

אחד השלבים המהותיים של תיקון הטעויות, תיקון החטאים או ההחטאות הוא הוידוי. ה"וידוי" זוהי תפילה הנאמרת כ 10 פעמים במהלך יום כיפור מערבו ועד צאתו. בתפילה זו ישנו פירוט על פי סדר הא"ב של מעשים לא ראויים שיתכן ואדם עשה אותם בכוונה או ללא כוונה. מעשים שהם בין האדם לאלוהיו, בין האדם לחברו ובין האדם לעצמו.

הערה למורה, בעמ' הבא יופיע השיר: "אדוני השופט".

כדאי לקיים דיון בכיתה על אותם מצבים בהם תלמידים נדרשים להודות על פעולות שליליות אותם עשו ולהסתתר מאחורי תירוצים שונים ומשונים ועל הקושי שלהם להודות ולבקש סליחה.

"אינני אשם...אינני אשם"

בשיר הבא נראה כי קשה היה לאיש להגיע למספר שלבים בדרך לתיקון מעשיו.
קראו את השיר וענו על השאלות הנלוות:

שם השיר: אדוני השופט

מבצע: אריק אינשטיין

פַּעַם רֵאִיתִי מִרְפֶּסֶת בְּלִי אור,
טפֶּסֶתִי אֵלֶיהָ לֹא רָךְ צְנוּר,
רְצִיתִי רַק לְבַד־ק אֶת מִצַּב הַמְנוּרָה -
לִפְתַּע מִי מוֹפִיעַ? הַמִּשְׁטָרָה.

אדוני השופט! אדוני השופט!

זֶאת הָאֵמֶת וְכֹל הָאֵמֶת,
אִז לְמָה אֶתָּה לִי בֵּית סוּהָר רוּשָׁם?
אינני אשם, אינני אשם.

לְגַבְרַת אַחַת בְּאוֹטוֹבוּס
פְּנִיתִי מְקוֹם מֵתוֹךְ נִימוּס,
אָבֵל מֵרֵב בְּצִפִּיפוֹת וּמְחַנֵּק -
הַכְּנִסְתִּי לָהּ אֶת הַיָּד לְתוֹךְ הָאֲרָנֶק.
אֲדוֹנֵי הַשּׁוֹפֵט...
יום אחד פוגש אני בתִּיר
שְׂרָצָה לְהַשְׁקִיעַ בְּאִיזָה דְּבָר,
אִז מִכְרַתִּי לוֹ בֵּית שָׁלֵא הִיָּה שְׁלִי -
כִּי לֹא רְצִיתִי שְׂיִסַּע מִפֵּה עִם יַחַס שְׁלִילִי.

אדוני השופט...

הִיָּה לִי שֶׁכֵּן נוֹרָא וְאִיִּם
שָׁלֵא רְצָה לְחִיּוֹת אֶתִּי בְּשָׁלוֹם,
כְּשִׁחַטְבְּתִי עֲצִים
בֵּא פִתְאוּם הַמִּסְכָּן
וְהַכְּנִיס אֶת הָרֵאשׁ מִתַּחַת לְגַרְזָן.

אדוני השופט...

אֲדוֹנֵי הַשּׁוֹפֵט, אֵל תְּהִיָּה כְּזֶה מִן...
לְמָה בְּאֲדָם אֶתָּה לֹא מֵאֲמִין?
רַק לֹא בֵּית סוּהָר, לְמַעַן הַשֵּׁם -
אינני אשם, אינני אשם.

